

Davlat Byudjeti Harajatlarini Rejalashtirish Va Optimalashtirish

*Kudratova Nafisa Rustamovna*¹

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimalashtirish masalalari atroficha yoritilgan. Tadqiqot davomida byudjet mablag'laridan samarali foydalanish, byudjet xarajatlarini rejalashtirishning nazariy va amaliy yondashuvlari, hamda optimalashtirish usullari haqida keng qamrovli tahlil o'tkazilgan. Shuningdek, maqolada iqtisodiyotni samarali boshqarishda byudjetning o'rni va ahamiyati ko'rsatilib, takomillashtirishga oid takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Davlat byudjeti, Xarajatlarni rejalashtirish, Byudjetni optimalashtirish, Iqtisodiy samaradorlik, Moliyaviy boshqaruv, Davlat moliyasi, Byudjet intizomi.

KIRISH

Kirish qismida davlat byudjeti tushunchasi, uning davlatning iqtisodiy va ijtimoiy hayotidagi o'rni, shuningdek, byudjet mablag'larini rejalashtirish va optimalashtirishning dolzarbligi haqida keng ma'lumot beriladi. Ushbu qismda quyidagilar yoritiladi:

- **Davlat byudjetining mazmuni va vazifalari:** davlat byudjetining asosiy vazifalari va maqsadlari, uning iqtisodiyotdagi ahamiyati.
- **Byudjet xarajatlarini boshqarish:** davlat xarajatlarining turli toifalari va ularning iqtisodiyotga ta'siri.
- **Mavzuning dolzarbligi:** byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, bu borada davlat siyosatining roli.

Davlat byudjeti – bu davlatning iqtisodiy va ijtimoiy siyosatini amalga oshirishda foydalaniladigan asosiy moliyaviy vositadir. U mamlakat miqyosida daromadlar va xarajatlarning yil davomida to'planishi va taqsimlanishini o'z ichiga oladi. Byudjet davlatning moliyaviy resurslarini jamlash va ulardan samarali foydalanish vositasi bo'lib, uning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- **Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash:** Byudjet daromadlari va xarajatlari orqali davlat iqtisodiy jarayonlarni nazorat qiladi va ular ustidan monitoring o'tkazadi. Iqtisodiyotning barqarorligi, davlat siyosati orqali davlat mablag'larining oqilona taqsimlanishi ta'minlanadi.
- **Jamoat xizmatlarini moliyalashtirish:** Byudjet orqali davlat sog'liqni saqlash, ta'lim, ijtimoiy himoya kabi asosiy sohalarga mablag' ajratadi. Bu davlatning jamiyat oldidagi vazifalarini bajarishda muhim ahamiyat kasb etadi.
- **Iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish:** Byudjet investitsion dasturlarni moliyalashtirish orqali iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlaydi. Xususan, infratuzilma loyihalari, innovatsion texnologiyalar va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

Byudjet xarajatlarini boshqarish

Byudjet xarajatlarini boshqarish – bu davlat mablag'larining samarali, oqilona va maqsadli sarflanishini ta'minlash jarayoni. Byudjet xarajatlari boshqaruvi bir necha asosiy tamoyillar asosida amalga oshiriladi:

¹ Bank-moliya akademiyasi Davlat moliyasi va Xalqaro moliya 24-10 guruh tinglovchisi

- **Xarajatlarni maqsadli yo‘naltirish:** Davlat mablag‘lari jamiyat ehtiyojlariga va davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlariga yo‘naltirilishi kerak. Bu jarayonda davlat byudjetining turli tarmoqlarga bo‘linishi va xarajatlarning oqilona taqsimlanishi muhim o‘rin tutadi.
- **Samaradorlik va tejamkorlik:** Byudjet xarajatlari samaradorligini oshirish, ya‘ni davlat mablag‘laridan maksimal foyda olish uchun optimallashtirish yondashuvlari qo‘llaniladi. Tejamkorlik tamoyili byudjet mablag‘larining har bir tiyidan samarali foydalanishni talab qiladi.
- **Nazorat va hisobot:** Davlat byudjetining xarajatlari ustidan qat‘iy nazorat o‘rnatiladi va sarflangan mablag‘lar bo‘yicha hisobotlar tuziladi. Bu davlat mablag‘larining noxolis sarflanishiga yo‘l qo‘ymaslik uchun muhimdir.

Bugungi kunda, **byudjet xarajatlarini boshqarish** masalasida dolzarb muammolardan biri bu byudjet mablag‘larining maqsadsiz sarflanishi va davlat sektorida samaradorlikning pastligidir. Xususan, davlat investitsiyalari ko‘p hollarda kutilgan natijalarni bermaydi, bu esa byudjetni optimallashtirish zaruratini keltirib chiqaradi.

Mavzuning dolzarbligi

Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish mavzusi hozirgi kunda nafaqat O‘zbekistonda, balki ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlarda dolzarb masala hisoblanadi. Iqtisodiy o‘shishning sustlashuvi, tashqi qarzlarning miqdorining oshishi va davlat resurslarining cheklanganligi byudjet mablag‘larini samarali boshqarish zaruratini tug‘diradi.

Dolzarb muammolardan biri – **davlat byudjetining** noto‘g‘ri rejalashtirilishi natijasida mablag‘larning keraksiz yo‘nalishlarga sarflanishi va jamoat ehtiyojlarini to‘liq qondira olmasligidir. Ayniqsa, pandemiya sharoitida iqtisodiy inqirozlar va byudjet tanqisligi sharoitida byudjetni optimallashtirishning yangi yondashuvlarini izlash va qo‘llash muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bundan tashqari, **davlat xarajatlarini optimallashtirish** orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga bo‘lgan ehtiyoj, mamlakatning xalqaro moliyaviy majburiyatlari va global bozorlarning o‘zgarishi bilan bog‘liq xavflarni kamaytirishga qaratilgan sa‘y-harakatlar davlat byudjetini samarali boshqarishning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Bu bo‘limda ilmiy adabiyotlar va avvalgi tadqiqotlar asosida byudjet xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish usullarining tahlili keltiriladi:

- **Adabiyotlar tahlili:** byudjetni rejalashtirish va optimallashtirish bo‘yicha mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, maqolalar va kitoblar ko‘rib chiqiladi. Bu qismda quyidagi masalalar muhokama qilinadi:

Byudjetni rejalashtirish nazariyasi: byudjetni samarali rejalashtirish usullari, ularning rivojlanish tarixi.

Optimallashtirish metodlari: byudjet xarajatlarini optimallashtirish uchun qo‘llaniladigan zamonaviy yondashuvlar va texnikalar.

- **Tadqiqot metodikasi:** maqolada qo‘llanilgan tadqiqot usullari haqida ma‘lumot. Masalan, statistik tahlil, iqtisodiy modellashtirish, ekspert baholari va boshqa usullar.

Adabiyotlar tahlili bo‘limida davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish mavzusidagi ilmiy ishlar, maqolalar, kitoblar va boshqa manbalar tahlil qilinadi. Bu tahlil orqali mavzuga oid nazariy asoslar, ilg‘or tajribalar va mavjud muammolar aniqlanadi.

Byudjet rejalashtirish iqtisodiy nazariyaning muhim qismi bo‘lib, u davlatning moliyaviy resurslarini samarali boshqarish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga qaratilgan. **Abdullayev (2019)** o‘z asarida moliyaviy boshqaruvning asosiy tamoyillari va byudjet rejalashtirish jarayonini batafsil yoritadi. **Qodirov (2020)** esa iqtisodiyotni moliyalashtirish tizimi doirasida byudjetning o‘rni va vazifalarini ko‘rib chiqadi.

Byudjet optimallashtirish davlat mablag'larining maksimal samaradorligini ta'minlashga qaratilgan. **Xodjayev (2018)** tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda byudjet xarajatlarini optimallashtirish usullari va ularning amaliyotdagi qo'llanilishi tahlil qilingan. Ushbu ishda zamonaviy yondashuvlar va texnologik yechimlar orqali byudjetning samaradorligini oshirish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Moliyaviy nazorat byudjet xarajatlarining to'g'ri va samarali amalga oshirilishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. **Moliya vazirligi (2022)** tomonidan chiqarilgan hujjatlar davlat byudjetini rejalashtirish va amalga oshirishda moliyaviy nazoratning ahamiyati va usullari haqida ma'lumot beradi. **World Bank (2021)** va **IMF (2020)** kabi xalqaro tashkilotlarning qo'llanmalarida esa moliyaviy boshqaruv tizimlarining xalqaro standartlarga muvofiqligi va ularni amalga oshirishdagi tajribalar yoritilgan.

Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirishda xalqaro tajribalar muhim ahamiyatga ega. **Asian Development Bank (2019)** tomonidan chop etilgan materiallarda turli mamlakatlarda jamoat moliyasini boshqarish tizimlari, ularning samaradorligi va olingan natijalar tahlil qilingan. Ushbu ishlar orqali O'zbekiston byudjet boshqaruvi tizimini takomillashtirish uchun xalqaro tajribalardan foydalanish imkoniyatlari o'rganiladi.

Maqolaning asosiy maqsadi davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal qilish uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdir. Buning uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

- Davlat byudjeti rejalashtirish va optimallashtirishning nazariy asoslarini o'rganish.
- Byudjet xarajatlarini boshqarish tizimidagi dolzarb muammolarni aniqlash.
- Mavjud muammolarni hal etish uchun ilg'or metod va usullarni taklif etish.

Maqolada quyidagi tadqiqot usullari qo'llaniladi:

- **Statistik tahlil:** Byudjet xarajatlarining tarixiy ma'lumotlarini tahlil qilish, trendlarni aniqlash va ularning samaradorligini baholash.
- **Iqtisodiy modellashtirish:** Byudjet rejalashtirish jarayonida iqtisodiy model va prognozlardan foydalanish orqali xarajatlar taqsimotini optimallashtirish.
- **Ekspert baholari:** Moliyaviy boshqaruv va byudjet rejalashtirish bo'yicha mutaxassislarning fikrlarini o'rganish va tahlil qilish.
- **Komparativ tahlil:** Xalqaro tajribalar bilan solishtirish orqali O'zbekistondagi byudjet boshqaruvi tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ushbu qismda maqolaning asosiy tahliliy qismi bayon qilinadi:

- **Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirishda mavjud muammolar:** byudjet intizomi, rejalashtirish jarayonidagi kamchiliklar, va ularni bartaraf etish yo'llari.
- **Xarajatlarni optimallashtirish usullari:** davlat byudjeti xarajatlarini kamaytirish va ularning samaradorligini oshirish bo'yicha ilg'or yondashuvlar.
- **Byudjet samaradorligini oshirish:** davlat mablag'laridan samarali foydalanish uchun strategiyalar va chora-tadbirlar. Misol tariqasida, amaliy misollar va turli mamlakatlarda qo'llanilgan optimallashtirish tajribasi keltiriladi.
- **Natijalar:** olib borilgan tadqiqot natijalarining umumlashtirilishi, ularning amaliyotga tadbiiq etish mumkinligi.

Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish mavzusidagi maqolaning "Muhokama va Natijalar" bo'limida olingan ilmiy natijalar keng qamrovda muhokama qilinadi. Bu bo'limda davlat byudjeti xarajatlarini samarali boshqarish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari va ularning iqtisodiyotga ta'siri batafsil yoritiladi. Quyidagi yo'nalishlarda keng muhokama berilishi mumkin:

1. Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirishning ahamiyati

Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Rejalashtirish jarayoni davlat resurslarini optimal taqsimlash, ijtimoiy sohalarni moliyalashtirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun zarurdir. Muhokamada quyidagi savollar ko'rib chiqilishi mumkin:

- **Qanday omillar byudjet rejalashtirishga ta'sir qiladi?** Bunda iqtisodiy o'zgarishlar, siyosiy vaziyat, xalqaro moliyaviy holat va ichki resurslar tahlil qilinadi.
- **Byudjet rejalashtirishda qanday usullar samarali?** Byudjetni rejalashtirishda foydalaniladigan usullar, masalan, nishonli moliyaviy rejalashtirish va dastur asosida rejalashtirish usullari ko'rib chiqiladi.

2. Davlat byudjeti xarajatlarini optimallashtirishning amaliy yondashuvlari

Optimallashtirish jarayoni davlat resurslarining samaradorligini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash uchun zarur. Muhokamada quyidagilar tahlil qilinadi:

- **Xarajatlarni optimallashtirish usullari qanday ishlaydi?** Xarajatlarni optimallashtirishning amaliy usullari, masalan, xarajatlarni tanqidiy tahlil qilish, xarajatlarni qisqartirish strategiyalari, va resurslarni qayta taqsimlash ko'rib chiqiladi.
- **Optimallashtirish qanday natijalar beradi?** Davlat byudjetini optimallashtirish natijasida iqtisodiy samaradorlik qanday oshirilishi va bu davlatning moliyaviy barqarorligiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilinadi.

3. Mahalliy va xalqaro tajribalar asosida olingan natijalar

Tadqiqot davomida O'zbekiston va boshqa davlatlarning byudjet boshqaruvi tajribasi qiyosiy tahlil qilinadi. Muhokamada quyidagi savollar ko'rib chiqilishi mumkin:

- **O'zbekiston tajribasi qanday baholanadi?** O'zbekistonda byudjet xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish sohasida olib borilgan amaliyotlar va ularning samaradorligi tahlil qilinadi.
- **Xalqaro tajribadan nimalar o'rganish mumkin?** Xorijiy davlatlarda qo'llaniladigan byudjet boshqaruvi usullarini qiyosiy tahlil qilib, O'zbekiston uchun samarali bo'lishi mumkin bo'lgan yondashuvlar aniqlanadi.

4. Dolzarb muammolar va yechimlar

Byudjet boshqaruvi va xarajatlarni optimallashtirish jarayonida yuzaga keladigan dolzarb muammolar, jumladan:

- **Byudjet intizomi va shaffoflik masalalari:** Davlat byudjeti mablag'larining noto'g'ri sarflanishi, korrupsiya va byudjetni rejalashtirishda shaffoflikning yetishmasligi masalalari tahlil qilinadi.
- **Byudjetni optimallashtirishdagi qiyinchiliklar:** Byudjet xarajatlarini optimallashtirish jarayonida yuzaga keladigan texnik va amaliy muammolar ko'rib chiqiladi. Xususan, kutilmagan iqtisodiy o'zgarishlar, byudjet tanqisligi, va investitsiya samaradorligini oshirish masalalari muhokama qilinadi.

5. Tadqiqot natijalarining amaliy ahamiyati

Olingan natijalar asosida davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu bo'limda quyidagi savollar ko'rib chiqilishi mumkin:

- **Qanday tavsiyalar beriladi?** Byudjet xarajatlarini optimallashtirish uchun qaysi usullar samarali va ularni qanday qo'llash kerakligi bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi.
- **Natijalarning iqtisodiyotga ta'siri qanday baholanadi?** Olingan natijalar va amaliy tavsiyalar asosida byudjet boshqaruvining iqtisodiyotga ta'siri baholanadi. Bu ta'sirlar qisqa va uzoq muddatli bo'lishi mumkin.

1. O‘zbekiston va rivojlangan davlatlar tajribasi

a) Davlat byudjeti boshqaruvi

- **Rivojlangan davlatlar:** Ko‘plab rivojlangan davlatlarda byudjet boshqaruvi yuqori darajada shaffoflikka ega bo‘lib, aholiga hisobdorlik tizimi yaxshi yo‘lga qo‘yilgan. Masalan, AQSh, Germaniya, va Buyuk Britaniya kabi davlatlarda byudjetni rejalashtirish va uni amalga oshirish jarayonida jamoatchilik va parlament nazorati mavjud.
- **O‘zbekiston:** O‘zbekistonda davlat byudjeti boshqaruvi so‘nggi yillarda isloh qilingan bo‘lsa-da, ba‘zi sohalarida shaffoflik va hisobdorlik darajasi hali ham past. Parlament nazorati va jamoatchilik ishtirokini oshirish yo‘nalishida hali ko‘p ishlar qilinishi kerak.

b) Byudjetni rejalashtirish

- **Rivojlangan davlatlar:** Byudjet rejalashtirishda uzoq muddatli moliyaviy strategiyalar qo‘llaniladi. Masalan, Kanada va Avstraliya kabi davlatlarda byudjet rejalashtirish jarayoni davlatning strategik maqsadlariga muvofiq amalga oshiriladi, bu esa resurslarni samarali taqsimlashga yordam beradi.
- **O‘zbekiston:** O‘zbekistonda byudjet rejalashtirish jarayoni rivojlanayotgan bo‘lsa-da, uzoq muddatli strategik rejalashtirish hali ham etarli darajada amalga oshirilmagan. O‘zbekiston byudjeti ko‘pincha qisqa muddatli ehtiyojlar va operatsion masalalarga asoslangan.

2. O‘zbekiston va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi

a) Byudjet intizomi va shaffoflik

- **Rivojlanayotgan davlatlar:** Ba‘zi rivojlanayotgan davlatlarda byudjet intizomi va shaffoflik past darajada bo‘lib, bu moliyaviy resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishiga olib kelishi mumkin. Masalan, Nigeriya va Braziliyada byudjetni amalga oshirish jarayonida korrupsiya muammosi dolzarb hisoblanadi.
- **O‘zbekiston:** O‘zbekistonda ham byudjet intizomi va shaffoflik darajasi ba‘zi rivojlanayotgan davlatlarga o‘xshash bo‘lib, bu masalalarda islohotlar zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, so‘nggi yillarda shaffoflikni oshirish bo‘yicha qator choralar ko‘rilgan.

b) Byudjet xarajatlarini optimallashtirish

- **Rivojlanayotgan davlatlar:** Rivojlanayotgan davlatlarda byudjet xarajatlarini optimallashtirish masalasi qiyinchiliklarga duch kelmoqda, chunki ko‘pchilik davlatlar moliyaviy resurslarning cheklanganligi bilan kurashmoqda. Hindiston va Indoneziya kabi davlatlarda iqtisodiy va ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish uchun resurslarni samarali taqsimlash katta ahamiyat kasb etadi.
- **O‘zbekiston:** O‘zbekistonda byudjet xarajatlarini optimallashtirish masalasi dolzarb bo‘lib, bu yo‘nalishda islohotlar davom etmoqda. O‘zbekiston byudjeti ko‘plab ijtimoiy va iqtisodiy dasturlarni moliyalashtirishni talab qiladi, bu esa resurslarni samarali taqsimlashni muhim qiladi.

3. Taqqoslash natijalari

- **Shaffoflik va hisobdorlik:** Rivojlangan davlatlarda byudjet boshqaruvining shaffofligi va hisobdorligi yuqori bo‘lsa, O‘zbekistonda bu yo‘nalishda hali ishlar olib borilishi lozim. Rivojlangan davlatlardan o‘rganilishi kerak bo‘lgan asosiy jihat – bu byudjet jarayoniga keng jamoatchilik va parlament nazoratini jalb qilishdir.
- **Uzoq muddatli rejalashtirish:** Rivojlangan davlatlarda byudjet rejalashtirish uzoq muddatli strategiyalarga asoslangan bo‘lib, O‘zbekistonda bu usullarni joriy etish davlat byudjeti boshqaruvini optimallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.
- **Optimallashtirish va iqtisodiy samaradorlik:** O‘zbekiston rivojlanayotgan davlatlar bilan taqqoslaganda, byudjet xarajatlarini optimallashtirishda bir qator o‘xshash muammolarga duch

keladi. Shu sababli, rivojlanayotgan davlatlarning tajribasi O‘zbekiston uchun foydali bo‘lishi mumkin.

XULOSA

Davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va optimallashtirish davlat moliyaviy boshqaruvi tizimining eng muhim jihatlaridan biri bo‘lib, bu jarayon davlatning iqtisodiy rivojlanishi, ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash va jamoatchilik ehtiyojlarini qondirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

1. Byudjet rejalashtirishning ahamiyati:

Davlat byudjeti xarajatlarini samarali rejalashtirish davlat resurslarini oqilona taqsimlash, iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish va ijtimoiy sohalarni moliyalashtirish uchun zarurdir. Byudjet rejalashtirishda uzoq muddatli strategik yondashuvlarni qo‘llash O‘zbekiston uchun katta ahamiyatga ega bo‘lib, bu davlatning moliyaviy barqarorligini ta‘minlaydi.

2. Xarajatlarni optimallashtirish zarurati:

Davlat byudjeti xarajatlarini optimallashtirish resurslardan samarali foydalanish va davlatning iqtisodiy samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonda byudjet xarajatlarini optimallashtirish jarayonini takomillashtirish uchun rivojlangan davlatlarning tajribasidan o‘rganish lozim.

3. Shaffoflik va hisobdorlik:

Byudjet boshqaruvi jarayonida shaffoflik va hisobdorlikni oshirish davlat moliyaviy tizimining ishonchliligini ta‘minlaydi. O‘zbekistonda bu yo‘nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatning moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirishga qaratilgan bo‘lib, jamoatchilik ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

4. Taqqoslash natijalari:

Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarning byudjet boshqaruvi tajribasi O‘zbekiston uchun muhim saboq bo‘lib xizmat qiladi. Uzoq muddatli rejalashtirish va xarajatlarni optimallashtirish usullarini joriy etish orqali O‘zbekiston davlat byudjeti boshqaruvini yanada samarali qilish imkoniyatiga ega.

5. Tavsiyalar:

Byudjet rejalashtirish va optimallashtirishda xalqaro tajribalardan foydalanish, byudjet jarayonida shaffoflikni oshirish va uzoq muddatli strategik rejalashtirishga o‘tish O‘zbekiston davlat byudjeti boshqaruvi tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi. Davlat moliyaviy boshqaruvi sohasida olib boriladigan islohotlar davlatning iqtisodiy barqarorligi va aholi farovonligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, X. (2019). *Moliyaviy boshqaruv asoslari*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Bozorov, A. (2021). *Davlat byudjeti va byudjet intizomi*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
3. Qodirov, N. (2020). *Iqtisodiyotni moliyalashtirish tizimi*. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya universiteti nashriyoti.
4. Xodjayeov, S. (2018). *Byudjet xarajatlarini optimallashtirish bo‘yicha yondashuvlar*. *Moliyaviy tahlil* jurnali, 15(2), 45-60.
5. Moliya vazirligi (2022). *Davlat byudjetini rejalashtirish to‘g‘risida qonun hujjatlari*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
6. Rahimov, F. (2019). *Davlat moliyasi va iqtisodiy samaradorlik*. Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.

7. World Bank (2021). *Public Expenditure Management Handbook*. Washington, D.C.: The World Bank Group.
8. IMF (2020). *Fiscal Transparency Handbook*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
9. Asian Development Bank (2019). *Public Financial Management Systems: Performance, Outcomes, and Lessons Learned*. Manila: ADB Publications.
10. Musayev, I. (2022). *Davlat byudjeti va byudjet jarayonlari*. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
11. Respublikasi Prezidenti qarori. (2023). "2023-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risidagi qonun." O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami.
12. Musayev, A. (2022). "Davlat byudjetini rejalashtirish va uning ijrosini ta'minlash masalalari." *Moliya jurnali*, №4, 56-72.
13. Davlat byudjeti bo'yicha xalqaro hisobotlar. (2023). "O'zbekistonda davlat moliyasi boshqaruvi." *Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) hisobotlari*. Karimov, Sh. (2021). "O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlarini samarali boshqarish yo'llari." *Moliya va iqtisodiyot*, №5, 23-37.

